

Університет Короля Данила

**Кафедра богослов'я та суспільствознавчих дисциплін
імені Академіка УАН Івана Луцького**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА

ОБОВ'ЯЗКОВА ДИСЦИПЛІНА

Освітньо-професійні програми першого рівня вищої освіти
за спеціальністю 041 «Богослов'я»

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри богослов'я та суспільствознавчих дисциплін імені Академіка УАН Івана Луцького гуманітарного факультету університету 30 серпня 2018 року (протокол №1)

Завідувач кафедри
кандидат філософських наук,
ліценціат теології

_____ О.І. Савчук
30.серпня 2018 р.

ВСТУП

Мета навчальної дисципліни «Церковнослов'янська мова» полягає в отриманні студентами базових знань з церковнослов'янської мови, оволодінні лексиною, граматичною системою, графікою і орфографією сучасної церковнослов'янської мови.

Завдання: сформувані уявлення про церковнослов'янську мову як мову Богослужіння; сформувані у студентів термінологічний апарат церковнослов'янської мови; навчити читати церковнослов'янський шрифт; звернути увагу на церковнослов'янський синтаксис та пунктуацію; приділити особливу увагу перекладацькому методу як найважливішому методу вивчення церковнослов'янської мови; розвивати навички активного володіння церковнослов'янською мовою в області морфології; розвивати навички редагування церковнослов'янських текстів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати: граматичний матеріал, передбачений програмою; правила читання і вимови; професійно-побутову лексику у межах програми.

вміти: перекладати усно і письмово з церковнослов'янської на сучасну українську на основі вивченого лексико-граматичного матеріалу; розуміти без словника, вміти робити літературний переклад текстів Часослова, Октоїха, Мінеї, Тріоди, Службника; працювати з словником з метою перекладу будь-яких текстів з церковнослов'янської мови.

-

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчального курсу	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 04 Богослов'я	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Модулів – 3		Нормативна	
Змістових модулів – 2		Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 150	Спеціальність: 041 Богослов'я	1-й	1-й
		Семестр	
		2-й	2-й
		Лекції	
		-	-
		Практичні	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 1	<u>Ступінь вищої освіти:</u> бакалавр	72	10
		Самостійна і робота	
		78	140
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 40:60

для заочної форми навчання – 10:90

Критерії оцінювання результатів навчання

Поточне оцінювання студентів на семінарських заняттях здійснюється за чотирибальною шкалою, де «2» - незадовільно, «3» - задовільно, «4» - добре, «5» - відмінно

Підсумковий контроль у вигляді екзамену проводиться у тестовій формі і оцінюється відповідно до шкали оцінювання знань студентів за ЄКТС в балах

Шкала в балах	Національна шкала	Шкала ЄКТС
90-100	5 «відмінно»	A
80-89	4 «дуже добре»	B
65-79	4 «добре»	C
55-64	3 «задовільно»	D
50-54	3 «достатньо»	E
35-49	2 «незадовільно»	FX
1-34	2 «неприйнятно»	F

Методи навчання та засоби діагностики результатів навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій серед яких: робота в малих групах, різноманітні види бесід, діалог зі студентами, презентації, репродуктивні і проблемно-пошукові методи, дискусії, ігрові методи, кейс-метод, метод «мозкового штурму».

Діагностика (моніторинг і перевірка) здійснюється шляхом вибіркового усного і письмового опитування, бліц-опитування, а також виконання студентами:

- 1) Тестових завдань;
- 2) Перекладів текстів з церковнослов'янської мови на українську;
- 3) Перекладів речень з української мови на церковнослов'янську;
- 4) Виконання індивідуальних завдань.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

ТЕМА 1. Поняття про церковнослов'янську мову.

Дати поняття про церковнослов'янську, старослов'янську, староруську та сучасну літературну українську мови. Ознайомити студентів з книжковою справою: никоновськими реформами середини XVII століття, діяльністю сергіївської комісії на початку XX століття. Пояснити застосування сучасної церковнослов'янської мови як мови богослужіння.

ТЕМА 2. Графіка і правила читання. Орфографія.

Ознайомити з найдавнішими слов'янськими алфавітами, пояснити зв'язок з грецьким алфавітом. Дати поняття про сучасний церковнослов'янський алфавіт. Пояснити основні принципи церковнослов'янської орфографії у співставленні з українською. Правила вживання дуплетних букв, букви «ять».

ТЕМА 3. Надрядкові знаки і правила їх застосування.

Пояснити знаки наголосу, правила їх застосування. Знаки титли. Оформлення зносок у книгах. Правила застосування розділових знаків у співставленні з українською пунктуацією. Характерні риси пунктуації сучасних церковнослов'янських текстів. Числа та цифри в сучасних церковнослов'янських текстах. Особливості зображень, які вийшли з вживання. Назви великих чисел. Основні чергування в корені. Різноманітні чергування приголосних.

ТЕМА 4. Іменник.

Іменник як частина мови, його категорії, склад категорій у співставленні з українською мовою. Типи називного відмінку у церковнослов'янській мові. Категорія одухотвореного – не одухотвореного.

ТЕМА 5. Прикметник.

Прикметник як частина мови. Повні і короткі форми прикметника. Відмінювання повних прикметників. Семантика форми. Особливості утворення коротких форм ступенів порівняння.

ТЕМА 6. Займенник.

Займенник як частина мови. Роди займенників у церковнослов'янській та українській мовах. Відносні, питальні, визначальні займенники.

ТЕМА 7. Числівник.

Числівник як частина мови. Назви десятків, їх відмінювання. Відмінювання підметів. Творення слів-числівників.

ТЕМА 8. Дієслово.

Дієслово і його категорії. Теперішній час дієслів. Майбутній час. Система нахилів. Наказовий спосіб.

ТЕМА 9. Прислівник.

Прислівник як частина мови. Лексичний склад говірки. Роди за значенням.

ТЕМА 10. Підмет.

Підмет як частина мови. Розподіл значень у співставленні з українською мовою. Особливості вживання.

ТЕМА 11. Сполучник.

Сполучник як частина мови. Особливості вживання.

ТЕМА 12. Частка.

Частка як частина мови. Найбільш вживані частки.

ТЕМА 13. Вигук.

Особливості вживання.

Змістовий модуль 2

ТЕМА 14. Синтаксис відмінків.

Відмінки в українській та церковнослов'янській мові, особливості синтаксису.

ТЕМА 15. Синтаксис функції букви «Щ».

Особливості синтаксису найбільш вживаних букв, зокрема букви «щ».

ТЕМА 16. Перенос грецького артикля.

Займенники як засоби передачі грецького артикля. Синтаксис простої пропозиції. Особливості узгодження присудка з підметом.

ТЕМА 17. Синтаксичні конструкції.

Подвійні відмінки. Вживання негативних займенників та говірок. Специфіка передачі прямої мови. Пряма мова, особливості її передачі.

ТЕМА 18. Синтаксис складної передачі.

Складносурядні речення. Складнопідрядні речення. Типи підрядних речень.

ТЕМА 19. Порядок слів. Інверсія.

Пояснити порядок слів, його значення у церковнослов'янській мові

ТЕМА 20. Поступальний зв'язок з грецьким синтаксисом.

Залежність від ритмічної структури як характерна риса церковнослов'янського синтаксису.

ТЕМА 21. Спеціальний лексичний церковнослов'янський фонд.

Генетичний зв'язок церковнослов'янської та української лексики. Проблема «помилкових друзів перекладача».

ТЕМА 22. Лексичні групи.

Назви днів тижня, місяців. Назви рослин і тварин. Слова, що визначають належність до духовного чи матеріального світу. Дієслівне управління.

ТЕМА 23. Церковнослов'янські пароніми.

Власне лексичні пароніми. Стилістичні пароніми. Відсутність стилістично забарвленої лексики у церковнослов'янській мові. Літургійні символи. Недостатність граматичних знань для адекватного розуміння церковних текстів. Метафоричність і інтертекстуальність як характерні риси церковнослов'янських текстів. Метафоричне зображення священика і пастви.

ТЕМА 24. Читання оповідних текстів.

Паремії. Житіє святих. Оповідні частини богослужебних книг.

ТЕМА 25. Читання Священного Писання Нового Заповіту.

Євангеліє. Діяння Святих Апостолів.

ТЕМА 26. Читання гимнографічних текстів.

Тропарі. Кондаки. Стихирі. Співи Пісної Тріоди. Співи Кольорової Тріоди.

**Тематичний план
навчальної дисципліни «Церковнослов'янська мова»**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
ТЕМА 1. Поняття про церковнослов'янську мову.	4		2			2	6		2			4
ТЕМА 2. Графіка і правила читання. Орфографія.	4		2			2	5		1			4
ТЕМА 3. Надрядкові знаки і правила їх застосування.	4		2			2	5		1			4
ТЕМА 4. Іменник.	4		2			2	5		1			4
ТЕМА 5. Прикметник.	4		2			2	5		1			4
ТЕМА 6. Займенник.	4		2			2	4					4
ТЕМА 7. Числівник.	4		2			2	4					4
ТЕМА 8. Дієслово.	4		2			2	4					4
ТЕМА 9 Прислівник.	4		2			2	4					4
ТЕМА 10. Підмет.	4		2			2	4					4
ТЕМА 11 Сполучник.	4		2			2	4					4
ТЕМА 12. Частка.	4		2			2	4					4
ТЕМА 13. Вигук.	4		2			2	4					4
Разом за змістовим модулем 1	52		26	0		26	58		6	0	0	52
Змістовий модуль 2.												
ТЕМА 14. Синтаксис відмінків.	6		2	0		4	7		1	0		6
ТЕМА 15. Синтаксис функції букви «Щ».	6		2	0		4	7		1			6
ТЕМА 16. Перенос грецького артикля.	6		2			4	6					6
ТЕМА 17. Синтаксичні конструкції.	6		4			4	6					6

ТЕМА 18. Синтаксис складної передачі.	8		4		4	6				6	
ТЕМА 19. Порядок слів. Інверсія.	8		4		4	6				6	
ТЕМА 20. Поступальний зв'язок з грецьким синтаксисом.	8		4		4	6				6	
ТЕМА 21. Спеціальний лексичний церковнослов'янський фонд.	8		4		4	6				6	
ТЕМА 22. Лексичні групи.	8		4		4	8				8	
ТЕМА 23. Церковнослов'янські пароніми.	8		4		4	8				8	
ТЕМА 24. Читання оповідних текстів.	8		4		4	8				8	
ТЕМА 25. Читання Священного Писання Нового Заповіту.	8		4		4	8				8	
ТЕМА 26. Читання гімнографічних текстів.	8		4		4	8				8	
Разом за змістовим модулем 2	98		46	0	52	92		4	0	88	
Усього годин	150		72	0	78	150		10	0	0	140

Рекомендована література:

1. Аліпій (Гаманович). Граматика церковнослов'янської мови. К., 2011.
2. Гусєв О. Елементарний підручник церковнослов'янської мови для початкових народних училищ. К., 2014.
3. Перша учбова книга церковнослов'янської мови для нижчих і початкових училищ. К, 2012.
4. Плетнева А., Кравецкий Г. Церковнославянський язык. М., 2005.
5. Ремньова М., Савельєв В., Філічов І. Церковнослов'янська мова. Граматика з текстами і словником. К., 2012.
6. Смірновський П. Граматика древньої церковнослов'янської мови, викладена в порівнянні з українською. К., 2012

7. Супрун І. Підручник церковнослов'янської мови. Волгоград, 1998.
8. Дьяченко Р., прот. Полный церковнославянский словарь. М., 1900.
9. Кравецький Г. Досвід словника літургійних символів// Слов'янознавство. 2015.
10. Свирелин А., прот. Церковнославянский словарь. М., 1991.
11. Балашов М., прот. На шляху до літургійного відродження. К., 2011.
12. Бема Л. Церква і російська літературна мова. Брюссель, 1988.
13. Бернштейн Б. Константин-філософ і Мефодій. К., 1984.
14. Буслаєв І. Викладання вітчизняної мови. М., 1992.
15. Вайан А. Руководство по старославянскому языку. М., 2004.
16. Верещагін Є.М. Історія виникнення древньої спільнослов'янської літературної мови. К., 2007.
17. Верещагін Є.М. Церковнослов'янська книжність на Русі. К., 2001.
18. Виноградов В. Історія слів. К.; РАН, 1999.
19. Герд С. Церковнослов'янська мова. Лінгвістичні аспекти. К., 1998.
20. Изотов І. Старослов'янська і церковнослов'янська мови. К., 2013.
21. Істрин В.О. 1100 років слов'янської азбуки. К., 2012.
22. Понимание историзма и развития в языкознании первой половины XIX ст. Под ред. Десницкой А.В., Л., 1984.
23. Селіщев М. Старослов'янська мова. К., 2014.
24. Тарланов З.К. Методы и принципы диахронического анализа. Петрозаводск., 1995.
25. Топоров М. Передісторія літератури у слов'ян. К., 2014.
26. Успенський Б. О. Архаїчна система церковнослов'янської вимови. К., 1996.
27. Успенський Б.О. Одна архаїчна система церковнослов'янської вимови. Літургійна вимова старообрядців // Питання мовознавства., №6 , К., 2012.
28. Флоря Н. Оповіді про початок слов'янської писемності. К., 2010.
29. Турилов А., Иванов С. Судьба кирилло-мефодиевских традиций после Кирилла и Мефодия. М., 1989.
30. Хабургаєв О. Старослов'янська мова. К., 2014.

Інформаційні ресурси:

31. <http://bishop.kharkov.ua/en/node/88>
32. <http://izbornyk.org.ua/istkult/ikult02.htm>
33. <http://referatu.net.ua/newreferats/7375/182208>
34. <http://www.twirpx.com/file/289087/>
35. <http://www.twirpx.com/file/226245/>
36. <http://www.twirpx.com/file/207561/>